Béres Attila

Villamossal a szabadba

A kíntornász visszanéz – részlet

Hát menjünk? – kérdezte anyám egy rántott húst szorongatva.

– Hát persze hogy megyünk! – Apám eltökélt volt – Jól mondta a Zahumek. Majd a történelem ítélőszéke előtt minden kiderül!

Bátyámmal a pokrócot tekertük hurkaformára, aztán derékszíjjal átkötöttük, és rá a hátizsákra. Apám egyébként soha nem beszélt így. Más volt a szavajárása.

– A ház természetjárói a Moszkva téren gyülekeznek a Gombánál! – hirdette az udvaron Takácsúr elvtárs házbizalmi megbízott.

Takács úr alapvetően elvtárs volt. Szívvel-lélekkel. Arcán kétoldalt mint lázrózsa pirosodott az elhivatottság. Mint házbizalmi, a lakók folytonos mozgatását tartotta feladatának, hogy ily módon kiérdemelje a tömbbizalmi rangot. A lakók ideológiai nevelése és az egészséges testmozgás lebegett előtte. De a lakók zöme idős emberekből állt, akik még őrizték a háború előtt beszerzet rég megromlott lisztet. Takács úrra kohómérnökként a nyolcadik kerületben nem várt nagy karrier. De a mozgalom! A Munkára Harcra Kész kampányok, utcabálok, fémgyűjtés és a békeharc legváratlanabb fordulatai újra és újra energiával töltötték fel. S nem utolsó sorban, ő volt az egyetlen, akinek a házkezelőség fürdőszobát alakított ki a lakásában. A fürdőszoba nagyon meg tudja erősíteni a nép boldogítása iránti elhivatottság érzését, akkor is, ha ritkán használják.

– Na és – pamacsolt apám -, attól én még kimehetek a családommal a Zugligetbe vasárnap. Független kisiparos vagyok. – A borotválkozótükör a konyhaajtóra volt felakasztva. Valahányszor elfordult lemosni a habot, kinéztem az udvarra.

– A Pidmaniczky bácsiék már elmentek! Kalapban, térdzokniban!

Takács úr a ház öregasszonyainak magyarázta az egészséges természetjárás mozgalmát. Török néni hátizsákkal, Marsika meg Zsófi néni fekete ridiküllel álldogált az udvar közepén. Lakógyűlés? De miért az erdőben?

Macskás Ilus is előbújt: Mit osztanak?

– Maga csak maradjon! Magát senki sem hívta! – süvítette Holló néni. Apám félig habosan hadonászott:

– Én befizetem az adót, járok a légóra, izületem van, mit akarnak még!

Marsika meg Zsófi néni összesúgtak.

– Mennek a buzik is – röhögött a bátyám.

– Gyurka, az istenfáját! – Apám megvágta magát.

Ugrottam a timsóért.

– Apa, mi az a buzi?

Gyuri felelt

– Olyan asztaltáncoltatós.

Ami azt illeti, tényleg eléggé különleges két néni volt. Sosem láttam őket vécére menni.

– És ha esik? – kérdezte anyám.

Holló néni bezörgetett.

– Béresné, indulunk!

– Csak menjenek, majd jövünk – szólt ki apám. – Mit akaszkodnak az emberre – timsózott sziszegve.

– Meghallják – mondta anyám.

– Hadd hallják – suttogta apám – nem félek én egyiktől sem!

– És a Vida?

– Hogyhogy a Vida? Mi van a Vidával! Én nem vagyok Vida!

– Akkor találkozunk a Széll Kálmán téren! –kiabált a csukott ajtónak Holló néni.

– Ne felelj neki – mondta apám -, ez mindig ordít.

Mosta arcáról a habot, és a lavórba bugyborékolta:

– A Vidának nem kellett volna magyarosítani. Éppen most. – A törülközőért nyúlkált vakon. – Maradt volna Vejszli. Akkor nem húzzák le neki a rolót.

Fekete néni sarkon fordult, és visszament a lakásába. Az ő fiát internálták, ettől mint osztályidegen elem rokonának, felmentése volt. Takács úr jelt adott. A Bókay utcai természetjárók elindultak.

A Moszkván a Gomba előtt a Takács úr álldogált. Mindenki elkerülte. Látta, hogy az öregasszonyok a hatos végállomásától egyből rohannak oda, ahol már nagy tömeg várja az ötvenhatos meg az ötvennyolcas villamost. Egyik a Zugligetbe, a másik a Hűvösvölgybe. De ő nem rohanhatott oda, hiszen a Gombánál lett megbeszélve.

– Ott van a Takácsúr – örültem neki. Nekem nem okozott gondot, hogy a teret, ahol álltunk, mikor mondjam Moszkva, mikor Széll Kálmán térnek, és mikor Kalefnek. A Pidmaniczky bácsiék viszont leszálltak egy megállóval előbb, mert a Széna térnek csak egy neve volt.

– A peronon maradunk – rendelkezett apám. Máshova nem is fértünk volna. – Kell a levegő.

Nagyon sokan mentek a zöldbe. Anyám fogta a galléromat, hogy ki ne essek.

– Én jól érzem magam egyedül – hallottam Holló néni hangját. – Menjenek csak a Zugligetbe, nekem jó a Hűvösvölgy. Egész héten egy udvarban vagyunk. Legalább vasárnap legyen egy kicsit függetlenég.

Szopodi bácsi a kocsi belsejében állt, egy fejjel kimagasodott a tömegből.

– Béres úr! – kiabálta. – Nem mentem át a cipőért.

– Ekkora marha – mondta apám, és igyekezett hátat fordítani. – Mit kell azt tudni az egész villamosnak, hogy a Béres suszter kirándul!

– Hallotta a Vidát? – törtetett felénk Szopodi bácsi.

Apám kifelé nézett.

– Fürdőruhát hoztál? – kérdezte anyámat.

A Szopodi nem nyugodott. Rekedtes suttogása betöltötte villamost, és mintha kintről még visszhangzott is volna:

- Képzelje, Béreském, becsukott a Vida zöldséges, a Thék Endre sarkán, tudja! Jött két ember kedden, és lehúzták a rolót. Azóta senki se látta a Vidát. Még a felesége sem.

- Leszállunk!

Anyám fogta a galléromat, de a bátyám valahogy fönnmaradt.

– Fogom én kitenni magam ilyen hülyének!

Soká jött a következő villamos. Olvastam a Rejtelmes szigetet.

– Hát köteles vagyok én még vasárnap is?

Hárman voltunk a feltételes megállóban. A legközelebbi szerelvény a kedvünkért áll meg. Ennek is tele volt a peronja.

– Ott a Hoffer bácsi! – mutattam. Az első ülésen ült a műhely-szomszéd kárpitos. Fintorgott, és a kezével csavaró mozdulatokat tett.

– Valami baja van – kezdte anyám, de apám elrántotta a villamos-tól.

– Gyalog megyünk. Nincs messze.

De messze volt.

Nem szerettem úgy kirándulni, hogy szaladni kell a felnőttek mellett.

– A Nagyrétre megyünk? –kérdeztem.

– A Disznófőhöz – mondta apám. – Az ugyanolyan.

Apám nagy gyalogló volt. Amikor sétálni mentünk, a Nyugati pályaudvarig meg sem állt. Ha meg akartam nézni a játékbolt kirakatát, előre kellett futnom. Amikor utolért, elkaptam a kezét, és megkérdeztem:

– Neked melyik tűzoltókocsi tetszik jobban?

Meg se állt. Neki mindig a kicsi fa tűzoltók tetszettek.

– Ez már a Disznófő? –kérdezgettem, de egyik sem volt az.

Nagysokára egy kerthelyiségre rá volt írva, hogy Disznófő. Pidmaniczky bácsiék bent ültek, és söröskorsóval integettek, hogy menjünk oda.

– Ezek mindenhová utánunk jönnek, ne nézz oda – mondta apám. Pidmaniczky bácsi hasonlított Rákosi Mátyásra, akinek a képe mindenhol ki volt függesztve. Ezért néha soron kívül kiszolgálták. Éles hangja volt, és olyan ferdén tartotta a száját, mintha mindig volna benne férceléshez való gombostű.

– Ha olyan nagy ajser, mért nincs műhelye, mint nekem! – mondta apám. Egyre jobban beleélte magát, ahogy másztunk fel a meredeken.

– Nekem utcai lakásom van, neki udvari! Semmivel sem nagyobb nálam! Fityogtatja magát a kerthelyiségben!

Megszomjaztam. Anyám elővette a csatos üveget, és teát töltött a turistapoharakba. Két turistapoharunk volt, egy lapos, hogy elférjen akármilyen zsebben, meg egy harmonikásan kinyitható. Egyszerre ketten is ihattunk teát, ha a kinyitható nem csuklott össze idő előtt.

– Én is megengedhetek magamnak egy korsó sört. Kettőt is. Amikor én akarom. Engem ne terrorizáljon! Citrompótló nincs benne? – kortyolta a teát.

Gyalogoltunk tovább.

– Két citrompótlót is tettem bele – sóhajtott anyám, és kirázta az üres poharakat. Engem csak izgatott a téma:

– De ők magasan laknak. Hozzájuk lépcsőn kell felmenni – mondtam.

– De alattuk van a pince, bemennek az egerek – förmedt rám apám. Mindig meg tudta világítani nekem a dolgok másik oldalát. És hát a legnagyobb gyalogló volt. Ha múzeumba mentünk vasárnap délelőtt, anyám még be se panírozta a csirkét, mi már haza is értünk. Mindenkit lehagytunk. Mások még az előcsarnokban bámulták a plafont, mint egy templomban, mi már kifelé jöttünk, túl az összes faragott kavicson, rozsdás kardon meg kitömött rókán.

– Mert nézzük a dolog másik oldalát – mondta. – Ha a Vejszlit elvitték, akkor a Vejszli nem fizetett adót, vagy árdrágított.

Leültem egy kőre.

– Nem akarok a Disznófőhöz menni.

– Pesze, hogy nem megyünk a Disznófőhöz – magyarázta. – A Takács odacsődítette az öregasszonyokat, bemesélte nekik, hogy gyógyforrás, közben előadást akar tartani nekik a leninizmusról. A kohómérnök meg a leninizmus! Terítsétek le a pokrócot. Eszünk.

De nem így tervezte. Nálunk volt a kenyér, a zöldpaprika meg a tea. A többi étel a bátyámnál maradt.

Apám, ha megdühödött, nagyon mérges tudott lenni. Feküdt hanyatt a pokrócon, és tenyérrel meg ököllel csapkodta maga körül a hangyákat.

– Hogy lehet olyan hülyén csomagolni, hogy külön! És mért nem jött velünk! Mért kell neki mindig külön utakon! Honnan örökölte!

A hangyák pedig egyre többen voltak, és csapatokban járták körül apámat, mint a diákok az esztergomi bazilikát.

Miután egészségesen futkároztam a szabad levegőn, ami jót tesz az étvágynak, felkerekedtünk a hangyabolyról, összetekertük a pokrócot, és elindultunk.

– Előrefutok és megkeresem – kiáltottam.

– Jó, de nem menj messzire, hogy lássalak! – így féltett az anyám. Letértem az ösvényről a fák közé, és kiáltoztam, hogy Gyuri, Gyuri, anyám meg utánam kiáltozott, hogy Öcsi, Öcsi! Élettel töltöttük meg az erdőt.

Mit ordítasz – förmedt rám Hunyadfalvy bácsi volt százados és vívómester, jelvényektől fénylő botját mellemnek szegezve.

– Elveszett a bátyám.

– Akkor megkeressük – mondta, és valahonnan egy sípot varázsolt elő.

– Ne tessék! – sikoltottam. Tudtam, hogy apám nem szereti a feltűnést. Nem akarunk feltűnést – mondtam halkan Hunyadfalvy bácsinak. Mint régi katonaember megértette.

– Mondd meg apádnak, hogy másfelé menjetek. – Lehajolt hozzám: – Itt van a Hoffer az erdőben, és nagyon ideges apádra. Valami szög lehet a cipőjében. A Hoffer kárpitos – hunyorított.

– Hogyhogy másfelé – mondta apám – erre vezet az út, erre megyek. Én nem vagyok ideges, azt hiszi? Ma már három Karilt vettem be, olyan ideges vagyok. Éhgyomorra!

Azon a szép kis tisztáson, ahol tavaly Rózsi néni elvesztette a briliáns fülbevalóját, leterítettük a pokrócot, és fürdőruhára vetkőztünk.

– Legalább kenyeret adjál – mondta apám. Én pedig elmentem a bokorba pisilni. A bokor mögött Marsika, Zsófika, Török néni meg az új női albérlő négykézláb jártak körbe, és tapogatták a füvet. Néha felsikkantottak, hogy itt csörög. Takács úr szemét bekötötték az albérlő muszlinkendőjével. A nap melegen sütött reá. Mint a népi demokrácia őrangyala, szemére csúszott glóriával, felemelt kézzel, tétován mosolygott:

– Elvtársnők, kérem, hangosabban, bátran!

Tudtam, hogy apámnak nem fog tetszeni a dolog. Hamarosan megvilágítja dolog a másik oldalát, és mennünk kell.

Elhaladtunk a János-hegyi kilátó alatt. Messziről az Úttörővasút füttye hallatszott.

– Azért egy briliáns fülbevaló ma is érték – mondta anyám.

– Le is csukhatnak érte, akkora érték – felelte apám.

– A mai világban – tettem hozzá.

– De hol van az előírva – fortyant fel apám –, hogy én ne ülhessek félórát nyugodtan az erdőben, a levegőn?

Ezzel sarkon akart fordulni, de elkésett.

– Öcsi, kérsz fasírtot? – kérdezte Holló néni.

A Zsiga néni bicegő húgával ült egy lombos, árnyékos fa alatt. Köztük a pokrócon rengeteg ennivaló tornyosult. Húsok, gyümölcsök, sütemény, bontott sörösüvegek. Már indultam a fasírtért, de apám megszólalt.

– Nem kér! Gyere, fiam!

Később vissza akartam futni titokban, mert szeretem a fasírozottat, de nem találtam meg azt a fát. Találkoztam viszont Hoffer bácsival.

– Mondd meg apádnak – kezdte, én pedig bólintottam, hogy megmondom, és gyorsan elfutottam. Nem érhetett utol, erősen bicegett.

– A Zsiga néni húgának is apu szokta csinálni a cipőjét? – kérdeztem egy gyönyörű tisztáson. Kenyeret rágcsáltunk zöldpaprikával, és az egész város pazar látványosságként alattunk terült el.

– Én elsősorban úri divatcipővel foglalkoztam – mondta apám. A női kaptafa még nem volt olyan fejlett. Egyszer jött a szegedi Viktória ügynöke, hogy legyek a budapesti főlerakata, ingyen adja a szenzációs gavallérkaptafát. Más világ volt az. Csak nem volt helyem, a műhelyben laktunk egy függöny mögött. De azt mondta, visszajövök én még, Béres úr, híres suszter lesz magából, mert maga egy törekvő ember.

– Gyerünk – mondta anyám csendesen – , elment a nap.

Az erdő tele volt kirándulóval, amerre csak mentünk. Felhúzós gramofon szólt, és Donpedró, a gumis segédje táncolt a fák között a Gólya vendéglő pincérnőjével.

Zahumek bácsin hátizsák volt, mert a béna kezével nem tudott cipelni.

– Elvitték a Vejszlit is, de egyszer felelni fog valaki ezért a sok nyomorúságért – mondta.

– Mért, még kit vittek el? – kérdezte apám gyorsan. Zahumek bácsi széttárta egészséges karját, és biggyesztett.

– Engem nem érdekel a politika – mondta apám hangosan.

– Átkeresztelik az utcákat! – emelte intő ujját Zahumek bácsi. – Hová vezet ez, kérdem én!

Erő volt a hangjában. Egy sovány kis ember búját elő egy fa mögül kosárkával.

– Úgy tudom, az Ördögorom sziklához, ami most le van zárva az életveszély miatt.

– Az országot nem lehet lezárni – mondta Zahumek bácsi. – Varga úr, maga csak gyűjtögesse tovább a gombákat. Jön a Nagy Imre, és visszaadja a maga kocsmabérletét.

– Azt mondják – mondta óvatosan a sovány – , hogy minden közös lesz, a nők is.

Anyám elpirult.

– Azzal elkéstek – mondta apám idegesen. – Most a nőtleneket fogják megadóztatni…

– Hát én dafke se nősülök – rántotta meg a vállát Zahumek bácsi. – Bár, ha ilyen szép asszonyt találnék…

Tudtam, hogy eltévedtünk, csak nem akarják, hogy sírjak.

– Összejönne tízezer forint – mondta apám– , leköltöznénk Bényére, a fejem se fájna. Rossz cipő mindenütt van.

– Csak beszélnek – felelte anyám.

– Megfojtják a kisipart – ment elől apám. – Mi volt a Vida bűne! Hogy kiplakatírozta magát!

A bátyámat most már örökre elvesztettük, gondoltam, és most én fogom örökölni a ministránsruháját, ami a szekrény aljában van, hogy házkutatás esetén rongynak nézzék.

– Adj egy Karilt – állt meg az apám. Mialatt rágta a fejfájás elleni tablettát, az erdőben egy szájharmonika-zenekar a Hallod-e te körösi lányt játszotta érzéssel.

Megálltunk. Felnéztem a magas égre. Már úttörővasutas se lehetek. A magasban, ahonnan Rózsi néni szokott leesni, ha rőzsegyűjtés közben jön az erdőkerülő, felhők kergetőztek. Dalolnom kellett: A béketábor legyőzhetetlen, a béke útja biztos út …

A házbeliek, Takács úr természetjáró öregasszonyai nem találtál meg a Disznófőt. Egy kőrakás körül üldögéltek. Ők is énekeltek, egy másik szép dalt: Keresztények sírjatok, mélyen szomorkodjatok… Elolvastam a kézzel festett táblát: Emlékhely. Állították a kerület DISZ-aktivistái.

Amikor a hűvösvölgyi végállomáshoz értünk, a Zöldfa kerthelyiségben középen ült Vida bácsi egy gyönyörű hölgy oldalán, akin annyi

piros volt, mint egy egész május elsejei körmenet. Piros volt a hajában a szalag, a mosolygós szája, a szandálja, a ruháján a virágok, piros volt a körme is, mind a húsz.

Vida bácsi átfogta a piros hölgy meztelen vállát érzéssel:

–Hát kérem, azok tanácsi emberek voltak az elöljáróságról. Hogy megváltozik az utca neve. De az engem nem érintett, mert még aznap utaztam Biatorbágyra. Van ott egy kis telkem, még a háború előttről. És ott véletlenül találkoztam a kis unokahúgommal, mert ilyen az élet. És ő beáll hozzám holnap a pult mögé. A másik oldalra – emelte fel a kezét –, mert vigyázat, uraim, a hölgyeladó nem eladó! – és öblös kacagását visszhangozta a távoli erdő.

Vadgesztenyék potyogtak a fákról, és anyám úgy szorította a galléromat, mint a villamoson, ha ismerős nagy kanyar jön.

Hoffer úr egyedül ült a dupla gojzervarrott sevró bakancsa mellet, és a lábujjait mozgatta.

– Teszek én még százas szöget a maga rekaméjába! – fenyegette apámat, aki csak bólogatott mosolyogva.

Maradtam volna ott a pezsgő élet közepén, de mi nem szoktuk megvárni a végét semminek, igyekszünk ugyanis, hogy kevesen legyenek a villamoson, és időben érjünk haza. A villamos tele volt korai hazatérőkkel, a lépcsőn is lógtak. Apám még a Baross utca sarkán is mondogatta, mert szenvedélyes természet volt.

– A Hoffernek is, mit kell a nyár közepén bakancs a Hűvösvölgybe. Nekem szakmai tekintélyem van! Egy duplagojzer sevró az nem úttörővasút, hogy magától táguljon. Hozza vissza, kitágítom neki ingyen, de engem ne járasson le.

Az ingyenre sokan felfigyeltek, közelebb húzódtak hozzánk, de leszálltunk.

A Nagytemplom utca sarkán tényleg ott volt a kézzel írott plakát: A régi szeretettel várja a kuncsaftokat Vida, azelőtt Weisslicht zöldség-gyümölcs a Thék Endre utca sarkán!

A boltja előtt pedig valóságos csődület állt, nézték fent a falon a vadonatúj táblát: LEONARDO DA VINCI UTCA.

– Leverték a Thék Endrét – mondta Holló néni.

– Egy orosz kommunistát tettek föl – mutatott a táblára Török néni –, a fiam együtt volt vele Spanyolországban.

– A maga fia – legyintett Zsiga néni.

– Mit ártott nekik a Thék Endre? – kérdezte Marsika.

Hoffer bácsi a tábla alatt állt zokniban, a Vida azelőtt Weisslicht zöldséges kirakatának dőlve. Menjen haza, Hoffer úr, menjen szépen, már csak pár ház – biztatták az asszonyok.

– Igen, kérem – mondta, és fölemelte a bakancsát. – Csak most nem is tudom…

–Hát a tizenötbe – mondták.

– Az, kérem, stimmel- bólintott –, de az utca...

Már másodszor kerüli meg a tömböt – súgták az asszonyok – szegény felesége.

Hoffer bácsi hirtelen megfordult, és apámra nézett.

Verek én még százas szöget…!

Nekünk hálószoba bútorunk volt, két összetolt ággyal. Én középen feküdtem a deszkán.

– Mért engem, mért pont engem, mért mindig engem! – morgott apám balról.

– Aludj már – mondta anyám jobbról –, mit akarsz? Sose lesz nekünk világítós rekaménk…

*